

MIROSLAV HAVRLANT

PODÍL GEOGRAFŮ NA ROZVOJI OSTRAVSKA

M. Havrlant: *The Share of Geographers in the Development of the Ostrava Area*. Sborník ČSGS, 93, 1, p. 38—47 (1988). — The author presents a survey of the work done by geographers for the development of the Ostrava industrial area. He mentions the works analysing some of the socio-economical as well as natural phenomena in the Ostrava area, and geographical works serving the purpose of territorial planning, etc. Most of these works treat, before all, of the living environment in the Ostrava industrial agglomeration.

Výstavba Ostravska je úzce spjata s počátky našich politických, sociálních a hospodářských přeměn, ke kterým dochází záhy po osvození. Vždyť bytová výstavba dokumentovaná dnes nejen zcela novým městem Havířovem, ale i Karvinou, stotisícovými městskými čtvrtěmi Ostravy, tj. Porubou a Jižním Městem, začala už v období dvouletky v letech 1947—1948, a největší nová stavba v tomto státě vůbec — Nová huť Klementa Gottwalda v Ostravě-Kunčicích — byla zahájena hned v následujícím roce 1949. Celé další období až do šedesátých let představuje Ostravu v budovatelském ruchu, s rozsáhlými migracemi se stěhováním do této oblasti i vystěhovalectvím, s administrativně správními změnami aj. Toto první desetiletí bylo obdobím, kdy se perspektivy teritoriálních a strukturálních změn teprve tříbily, přehodnocovaly se možnosti a cíle územního rozvoje atp.

V této etapě československá geografie do procesu výstavby Ostravska nepronikla. I geografie procházela v té době přeměnami jak v objektu a předmětu svého bádání, tak i s tím spojené metodologie a změnami institucionálními.

Je třeba vzít v úvahu také skutečnost, že na Ostravsku teprve postupně vznikala pracoviště, ve kterých nacházeli geografové uplatnění přímo či v určitých formách spolupráce. Ani na vysokých školách tomu nebylo jinak; první skupina geografů se datuje teprve od roku 1954 na nově založené Vyšší škole pedagogické v Opavě (dnešní Pedagogická fakulta v Ostravě). Vzhledem k uvedeným skutečnostem lze snad o uplatnění geografie v potřebách společenské praxe Ostravska uvažovat jen v rámci prvních prací týkajících se celého Československa či českých zemí, které se zčásti promítají do pedagogické problematiky ostravské oblasti (HAMPL M., KÜHNEL K., 9). A tak teprve po vzniku institucí s charakterem územního a oblastního plánování pro Severomoravský kraj a město Ostravu, s koncepční prací odborů Sm KNV a oblastního plánu NV města Ostravy, založením útvaru hlavního architekta města Ostravy (1964), přenesením pobočky českého hydrometeorologického

ústavu do Ostravy [1954], založením vědecko-výzkumného pracoviště města Ostravy s výzkumem rozvoje města (1967) — dnešní VÚROM, přenesením bývalého pedagogického institutu z Opavy do Ostravy (1960), se utvářejí podmínky jak pro pronikání geografických poznatků do praxe, tak i pro rozvoj samotné geografie v Ostravě. Avšak i Slezský ústav ČSAV v Opavě dříve i v současnosti svými pracemi se zaměřením na demografické a hospodářské proměny se leckdy promítá do geografické problematiky. V období 1964—1973 bylo u tohoto ústavu i elokované pracoviště Geografického ústavu ČSAV v Brně.

V tomto prvním období však geografie představovala obor poskytující spíše základní informace o území, prostoru, obyvatelstvu aj., převážně popisného charakteru. Prvé pokusy o objasňování geografických jevů s určitou jejich použitelností v praxi představují studie L. ZAPLETALA (67) a R. PROKOPA (41) na tehdejší Pedagogickém institutu v Opavě. Prvou publikovanou prací k životnímu prostředí na Ostravsku vůbec představuje patrně studie V. KROUTILÍKA (29) o ostravských haldách.

Šedesátá léta

Mezníkem v rozvoji geografie na Ostravsku i v zapojení jiných geografických pracovišť do problematiky této oblasti se stává období šedesátých let. Administrativně správní změny v roce 1960 stabilizovaly řízení území, čímž vznikl předpoklad pro vznik výše uvedených nových institucí. Především rozvoj těžkého průmyslu dosahuje takového stupně, že ve svých průvodních jevech a důsledcích na kvalitu životního prostředí se stává mimořádně závažným problémem. S přestěhováním vysoké školy z Opavy do Ostravy vzniká na pedagogické fakultě samostatné geografické pracoviště v roce 1961 jako katedra dějepisu — zeměpisu, od roku 1964 se katedra geografie stala samostatnou. Tyto skutečnosti v možných vazbách a později i potřebách ovlivnily i vývoj ostravské geografie a v některých případech dílčím způsobem i další geografická pracoviště v ČSSR.

Od vzniku katedry geografie na Pedagogické fakultě v Ostravě se tehdejší pracovníci zapojují ihned do výzkumných prací orientovaných na místní problematiku, v některých případech i ve spolupráci s jinými ústavu a institucemi, především s ČSAV. Výzkumné práce zaměřené na sociologickou problematiku města Ostravy se uskutečňují v úzké spolupráci s ÚHA města — R. PROKOP (45), tentýž autor publikuje řadu studií k rozsáhlým sídelním změnám na Ostravsku (např. 42, 43, 44), svým způsobem novátorské jsou jeho práce orientované na vztahy ekonomického rájónu Ostravska k sídelním poměrům a hospodářství (44). Sídelních změn se dotýká i studie J. BÍLKA (1) o hornických koloniích.

Do popředí zájmu se dostává i životní prostředí Ostravska — J. DEMEK (7). Výzkum směřuje k poznání vývoje přirozené vegetace na haldách ostravskokarvinských dolů — M. HAVRLANT (11), v rámci těchto prací jsou ve spolupráci s GGÚ ČSAV v Brně sledovány i mikroklimatické odlišnosti na antropogenním reliéfu. Výsledky jsou pak postupně ověřovány ve spolupráci s výzkumným ústavem meliorací a podnikem Rekultivace v Havířově při asanačně rekultivačních pracích v revíru. Také geomorfologické mapování dlouhodobě prováděné L. BUZKEM

(2, 3, 4, 5, 6) v oblasti Beskyd, byť zprvu v rámci základního výzkumu, našlo záhy uplatnění v praxi především u lesních závodů.

V tomto období už také na národním výboru města Ostravy se začíná geografie prosazovat profesionálním pracovníkem se zaměřením na sociologii a demografii. Ve spolupráci s dalšími autory reprezentuje tento směr J. KOVÁŘ (25, 26).

Sedmdesátá léta

K určitým změnám na Ostravsku dochází počátkem sedmdesátých let v kádrovém obsazení některých pracovišť i v zaměření aplikované geografie, které je vyvoláno potřebami praxe a rozšiřující se spolupráce geografických pracovišť mezi sebou i s jinými institucemi. S tím souvisí i potřeba rozvoje teoreticko-metodologické základny ve vazbě na rozvoj města Ostravy i pro analytické práce v oblasti životního prostředí. Ústav pro výzkum rozvoje města Ostravy pracuje na vymezení ostravské aglomerace a jejím rozvoji — P. ŠINDLER (49, 50, 52), a dále na koncepci osídlení. Tyto směry se prosazují i do uvažované mezinárodní koordinace plánů a kooperace s hornoslezskou oblastí v Polsku (51). K tomu je postupně budován i informační systém o životním prostředí — P. ŠINDLER, J. KOVÁŘ (69). Teoreticko-metodologickými otázkami výzkumu se zabývá J. KOVÁŘ (68). Problémy sídelního rozvoje a výrobních sil v ostravské aglomeraci se zabývá P. ŠINDLER (53). Pokusem o systémový přístup jsou specifické práce o bariérách rozvoje průmyslové aglomerace a metodologických problémech koncepce rozvoje města Ostravy, na kterých se podíleli geografové více ostravských pracovišť (včetně katedry geografie pedagogické fakulty) s dalšími odborníky VÚROM. Svým způsobem jsou to na Ostravsku i první geografické studie zaměřené na socioekonomickou sféru založené na systémové analýze (13, 14).

Útvar hlavního architekta města Ostravy sice neměl ve svém profesionálním složení geografa specialistu, přesto však záhy došlo k úzké spolupráci s katedrou geografie pedagogické fakulty. Významné práce s rozsáhlou mapovou dokumentací představují studie o rekreačním využití příměstských lesů města Ostravy. Jejich základem jsou tematické mapy zachycující skladbu a stav lesních porostů, a dále svažitost reliéfu — M. HAVRLANT, J. HAVRLANT, V. GERLICH (15). V širším autorském kolektivu z několika pracovišť — M. HAVRLANT, L. BUZEK, A. WAHLA a kol. (16) byla pro VÚROM zpracována studie o půdě z hlediska koncepce ochrany životního prostředí na Ostravsku.

Katedra geografie Pedagogické fakulty v Ostravě se tak začíná prosazovat do vědomí výzkumných i projekčních institucí Ostravska, s nimiž má značné pracovní kontakty. Toto pracoviště je zapojeno nejen do Státního plánu základního výzkumu, ale výsledky těchto zájmových studií jako aplikovaná geografie se dostávají přímo do plánovacích a projekčních procesů. I základní výzkum řízený GGÚ ČSAV v Brně je svými výstupy přímo provázán na závažnou problematiku životního prostředí Ostravska včetně jeho zázemí s rekreační funkcí — M. HAVRLANT (12, 17, 18), jakož i s územím ohrožovaným erozními procesy — L. BUZEK (3, 4).

Na tomto pracovišti se také začínají připravovat některé materiály

pro uvažovanou publikaci k problematice životního prostředí na Ostravsku. Na GGÚ ČSAV v Brně vzniká totiž koordinující pracoviště pro mezinárodní výzkum životního prostředí v rámci země RVHP, pro který jsou vytypovány tzv. modelové oblasti, mezi něž bylo navrženo také Ostravsko. K zahájení těchto výzkumných prací bylo nutno připravit i informace všeho druhu jak o stavu jednotlivých složek přírodního subsystému, struktury a vlivů socioekonomického subsystému na krajinu, tak o některých pozitivních zásazích v průmyslové krajině, které už v této době byly na Ostravsku evidentní. Řada studií z ostravských pracovišť (včetně katedry geografie) i některých mimoostravských a GGÚ ČSAV v Brně, statistické údaje aj. umožnily Geografickému ústavu zpracovat dílo s bohatou mapovou dokumentací — J. MAREŠ (36), které bylo prezentováno na prvé expedici spojené s terénní geografickou školou pro účastníky mezinárodního geografického výzkumu z ČSSR, SSSR, PLR, MLR, BLR, NDR a SFRJ. Současně však tato základní studie poskytla i prvé komplexní geografické informace s mapovou dokumentací ostravským plánovacím institucím, projekčním ústavům i lidosprávě.

Navazující období šesté pětiletky představovalo do roku 1980 orientaci výzkumných prací na Ostravsku na prohloubení poznatků z interakcí „člověk — prostředí“ s jejich začleněním do výzkumného úkolu RVHP. Pedagogická fakulta v Ostravě se tak prosadila i do mezinárodní spolupráce geografických pracovišť, přičemž v širokém záběru řešené problematiky spolupracovaly i další katedry této vysoké školy — biologie a chemie. Ostravští geografové se zabývali i zdravotním stavem obyvatelstva ve vztahu k životnímu prostředí na katastru města Ostravy — A. WAHLA (64). Předmětem zkoumání se staly prostorové vztahy mezi populací jednotlivých zdravotnických obvodů vybraných kategorií a jejich zdravotním stavem na jedné straně a kvalitou životního prostředí v těchto obvodech na druhé; výzkumné práce probíhaly v úzké spolupráci s městským ústavem národního zdraví, který pro sledování těchto vztahů vytypoval nemoci horních a dolních cest dýchacích a astmatických bronchitid v dětských věkových skupinách obyvatelstva. Navazující výzkum pak sledoval i sociální vybavenost pracovníků OKD (65), silně ovlivněnou místními specifickými podmínkami. Autor však zpracovával stejný úkol i pro SHR. Do sociální sféry se promítají i potřeby rekreace a vhodného prostředí pro obyvatelstvo průmyslové oblasti, které žije v prokazatelně narušeném životním prostředí. Výstupem výzkumných prací bylo vymezení zóny příměstské rekreace s analýzou jejího rekreačního potenciálu a dosavadního využívání — M. HAVRLANT (18, 19). Dalším úkolem se stalo vypracování metodiky pro hodnocení krajiny s rekreační funkcí, která by vyhovovala specifickým podmínkám této oblasti. Zcela nově byla věnována pozornost možnostem revalorizace antropogenních forem reliéfu pro rekreační činnosti, a na druhé straně při husté zastavěnosti a osídlení se ploch pro tyto účely nedostává. Tento třetí výstup (21) byl vyvolán potřebami výzkumného ústavu cestovního ruchu v Bratislavě, jímž byl v dalších letech použit pro metodické materiály vydané Radou pro životní prostředí při vládě ČSR.

V zázemí jádra ostravské průmyslové oblasti pracoval L. BUZEK (46) na sledování plavenin v beskydských tocích s vazbami na lesnické těžební práce a srážky. Plaveniny jako důsledek zvýšených erozních pro-

cesů se stávají vážným nebezpečím pro půdní fond na jedné straně a možným nebezpečím v prostoru horských přehrad na straně druhé.

Mimo tyto studie zabývající se přímo či nepřímo problematikou životního prostředí řeší se na katedře geografie i jiné úkoly promítající se do rozvoje Ostravska, jako je např. vývoj obyvatelstva Ostravy a jiných okolních okresů — J. VENCÁLEK (59, 60).

K uživatelům výsledků patří nejen koordinující pracoviště GGÚ ČSAV v Brně, ale i Sm KNV, NV města Ostravy, VÚROM, lesní závody v oblasti Beskyd, ONV aj. Výsledky spolupracujících kateder Pedagogické fakulty v Ostravě sloužily jednak bioindikaci životního prostředí, jednak potřebám praxe jako jsou asanačně rekultivační práce, výsledky chemických analýz přebírala též Nová huť Klementa Gottwalda v Ostravě.

V uvedeném období probíhají výzkumné práce s výstupy aplikované geografie i na jiných ostravských institucích, popřípadě i mimo Ostravu. Geografové se postupně prosazují na Sm KNV — odbory oblastního plánování, obchodu a cestovního ruchu, lesního a vodního hospodářství, geografické práce pokračují i na VÚROM. Zde se P. ŠINDLER (54, 55, 56) zaměřuje na rozmístování výrobních sil, sleduje i aspekty využívání přírodního bohatství a recyklace odpadů (58). K rozvoji ostravské aglomerace v sedmé pětiletce přispívají i studie J. KOVÁŘE (28).

Kromě ostravských pracovišť však širší zájem o Ostravu ať už u ústředních plánovacích institucí či výzkumných ústavů na základě společenských objednávek dokumentují další práce s účastí geografů jako např. TERPLAN v Praze (F. MATYÁŠ), Středisko pre životné prostredie v Bratislavě (J. SVOBODA), Výskumný ústav cestovného ruchu v Bratislavě (G. ŠKVARČEKOVÁ) aj. Významné postavení v tomto směru zaujímá GGÚ ČSAV v Brně, na kterém je Ostravsku věnována systematická pozornost v rámci SPZV — O. MIKULÍK (37, 39).

Osmdesátá léta

Na uvedené období představující široký rozvoj geografických prací na Ostravsku navazují i osmdesátá léta. Sedmá pětiletka ve výzkumu životního prostředí Ostravska znamenala na katedře geografie Pedagogické fakulty v Ostravě převzít garance za 22členný kolektiv, který pracoval na úkolu „Sociálně ekonomické a ekologické hodnocení změn v ostravské průmyslové oblasti“. Prakticky se pokračovalo na výzkumných pracích z předešlé etapy, avšak na podstatně vyšší úrovni. V dílčích úkolech to představovalo sledování změn kvality povrchových toků v důsledku degradace reliéfu v zázemí — L. BUŽEK (5, 6). Předmětem zkoumání byla dále mechanická měna obyvatelstva v ostravské průmyslové oblasti ve vazbě na sídelní vývoj a vlivy kvality životního prostředí — J. VENCÁLEK (61, 62). Sídelním vývojem, jeho změnami a perspektivami na Ostravsku se zabýval i A. WAHLA (60). Náhlé kalamitní změny vyvolané v Beskydách koncem sedmdesátých let imisemi a následně velkoplošné těžby ǒževa ovlivnily do značné míry rekreační potenciál, kvalitu významných lokalit pro rekreaci a cestovní ruch. Tyto změny a jejich důsledky se snížením rekreačních hodnot a efektu sledoval M. HAVRLANT (21).

Obsahová návaznost na potřeby Ostravska je zcela evidentní a odběrateli výsledků jsou už výše uvedené instituce a lidspráva.

Zaměření na sociální a zvláště demografické problémy se od roku 1984 výrazně prosazuje v jednotlivých okresech Severomoravského kraje v rámci tzv. demografických kolokvií, na kterých se organizačně i programově podílí i katedra geografie Pedagogické fakulty v Ostravě — J. VENCÁLEK (63). Zatím se uskutečnila v okresech Šumperk, Ostrava, Nový Jičín a Přerov, v přípravách je okres Karviná. Výsledky se především uplatňují v práci okresních národních výborů.

Na dalších ostravských pracovištích pracují geografové na aktuální problematice. Výzkumným ústavem rozvoje oblastí a měst prošlo v posledních 10 letech sedm geografů, někteří z nich zde dosud působí. J. KOVÁŘ pokračuje v zaměření na ekonomickou aktivitu obyvatelstva (27, 28), O. MILERSKI se orientuje na plánování dlouhodobého vývoje aglomerací v ČSR (40). Geografové tohoto ústavu se zabývají ekonomickou, urbanistickou a sociologickou problematikou města Ostravy, zabezpečují oblastně ekonomické a územně technické podklady pro oblastní a národohospodářské plánování. K publicitě prací přispívá i sborník „Ekonomika oblastí“ vydávaná VÚROM v Ostravě a VÚOP v Bratislavě.

Sídelně geografickými vztahy s ekonomikou a přitažlivostí středisek s pracovní spádovostí se nadále zabývá R. PROKOP (47, 48).

Systematicky pracuje i na poli geografie Český hydrometeorologický ústav v Ostravě-Porubě. Jedním směrem prací je poznávání povodňového režimu řek a extrémních fází odtoků na Ostravsku — V. KRÍŽ (30, 31, 35), dalším pak je sledování změn vodního režimu na ostravských řekách v důsledku antropogenních vlivů — V. KRÍŽ (10, 33, 34) a J. HAVRLANT (10).

Postavení geografie v lidsprávě se dále zvýrazňuje. Na Sm KNV i NV města Ostravy pracují geografové ve funkci tajemníků komisí pro životní prostředí, na koncepci ochrany životního prostředí zpracovávané na obou úrovních se podílela i ostravská katedra geografie. V programových a koncepčních materiálech Sm KNV se uplatnil V. HOLUŠA (22, 23, 24).

V posledních letech se geografie dostává i do odborného obsazení pracoviště Ústavu ekologie průmyslové krajiny v Ostravě, Stavoprojektu aj.

Toto období je pro ostravskou katedru geografie charakteristické několika studii na základě společenské objednávky. Pro VÚROM (ČPK) je zpracováno ekonomické hodnocení ekologických investic na Ostravsku, analyzují se migrační trendy v závislosti na pracovních příležitostech a rozvíjejících se střediscích, srovnává se vzdělanostní úroveň a rozmístění škol všech typů a stupňů, analyzována je i terciární sféra ve struktuře, prostorovém rozmístění i potřebách. Zčásti tyto práce navazují na výzkumné práce katedry v rámci SPZV.

Trvalý zájem o Ostravsko na GGÚ ČSAV v Brně dokládá O. MIKULÍK (39) závažnou studii k problematice životního prostředí na Frenštátsku. Prognostické závěry s alternativním řešením ve vazbě na uvažovanou těžbu uhlí signalizují předpokládané negativní důsledky i možnosti jejich minimalizace.

Shodnou problematikou se zabývá i další studie (byť negeografická) zpracovaná na Výzkumném ústavu hutnictví železa v Dobré (8).

Svým způsobem ke zvýšení významu geografie na výstavbě Ostravska přispívá i spolupráce ostravské katedry geografie s některými pracovišti v zahraničí. Družebními dohodami se Slezskou univerzitou v Katovicích — katedrou fyzické a ekonomické geografie v Sosnovci a se Slezským institutem Polské akademie věd v Katovicích se posílily nejen partnerské vztahy, ale umožnily se i osobní kontakty, oboustranná vzájemná účast na vědeckých konferencích, seminářích, prezentování výsledků prací i jejich publikování v materiálech druhé strany apod. Podobný význam má i návaznost geografických prací této katedry na výzkumných úkolech RVHP, v němž se úspěšně prosazuje, a na druhé straně i využívá poznatků ze zahraničí.

Uvedené skutečnosti byly také z velké části prezentovány na XVII. sjezdu Československé geografické společnosti při ČSAV v roce 1987 v Ostravě.

Literatura:

1. BÍLEK, J.: Staré hornické kolonie v Ostravskokarvinském revíru, topografie, stav a perspektivy. Spisy Pedagogické fakulty v Ostravě, série C-1, Praha, SPN 1966, s. 127—258.
2. BUZEK, L.: Morfometrická charakteristika povodí Morávky v Moravskoslezských Beskydách. Sborník ČSSZ, 71, Praha, Academia 1966, č. 4, s. 343—349.
3. BUZEK, L. a kol.: Potenciální eroze na území Příborské pahorkatiny. Sborník prací Pedagogické fakulty v Ostravě, řada E-4, Praha, SPN 1974, s. 5—22.
4. BUZEK, L.: Degradace reliéfu proudící vodou v Příborské pahorkatině a jejím jižním zázemí. Sborník prací Pedagogické fakulty v Ostravě, řada E-6, Praha, SPN 1976, 49, s. 103—136.
5. BUZEK, L.: Změny kvality povrchových toků v důsledku degradace reliéfu v zázemí ostravské průmyslové oblasti. Závěrečná výzkumná zpráva úkolu SPZV II-7-4/03, Ostrava 1985, 56 s. + přílohová část.
6. BUZEK, L.: Degradace lesní půdy vodní erozí v centrální části Moravskoslezských Beskyd. Sborník ČSGS, 91, Praha, Academia 1986, č. 2, s. 112—126.
7. DEMEK, J.: Čeští geografové a studium životního prostředí. Sborník ČSGS, 90, Praha, Academia 1985, č. 2, s. 108—119.
8. DRABINA, K. a kol.: Vliv rozvoje průmyslu a dopravy na kvalitu životního prostředí v Podbeskydské oblasti. Zpráva k úkolu 16—121—402—02, etapa 2. Výzkumný ústav hutnictví železa v Dobré a Středisko pro životné prostředí v Bratislavě 1985, 197 s. + přílohová část.
9. HAMPL, M., KÜHNEL, K.: Česká geografie a rozvoj územního a oblastního plánování. Sborník ČSGS, 90, Praha, Academia 1985, č. 2, s. 100—107.
10. HAVRLANT, J., KRÍŽ, V.: Antropogenní hydrografické změny Odry, Opavy a Ostravice v širším územním prostoru Ostravy. Sborník prací ČHMÚ, 29, Praha, ČHMÚ 1984, s. 45—59.
11. HAVRLANT, M., KINCL, M., GERLICH, V.: Přírodní podmínky a současný stav vegetačního krytu na černouhelných haldách ostravskokarvinského revíru. Spisy Pedagogické fakulty v Ostravě, Praha, SPN 1967, 7, 81 s.
12. HAVRLANT, M.: Zonálnost a rajonizace dosavadního rekreačního ruchu a zástavby v zájmovém rekreačním zázemí ostravské průmyslové aglomerace. Závěrečná výzkumná zpráva VÚ III-0-1/3, Ostrava 1969, 36 s.
13. HAVRLANT, M.: Systém přírodních podmínek v dlouhodobé koncepci rozvoje města. Metodika dokumentu o vývoji města Ostravy, Ostrava, ÚVRM 1971, s. 156—178.
14. HAVRLANT, M.: Geosféra jako bariéra rozvoje šíření socialistické reprodukce. Zájmová studie pro ÚVRM v Ostravě, Ostrava 1971, 46 s.
15. HAVRLANT, M., HAVRLANT, J., GERLICH, V.: Rekreační využití příměstských lesů města Ostravy. Zájmová studie pro ÚHA města Ostravy, Ostrava 1972, díl 1., 131 s., Ostrava 1973, díl 2., 65 s. + mapové přílohy.
16. HAVRLANT, M., BUZEK, L., WAHLA, A., GERLICH, V., GÉLA, J., PECH, K.: Pěda z hlediska koncepce ochrany životního prostředí v modelovém území Ostrava. Zájmová studie pro VÚROM v Ostravě, Ostrava 1974, 125 s.

17. HAVRLANT, M.: Charakteristika ostravské aglomerace, vyjádření kvality životního prostředí v ostravské aglomeraci metodou vyhodnocení území se zaměřením na přírodní podmínky, dílčí část SVÚ P-16-333-082. Ostrava, ZP ČVTS při NVO 1974, s. 1-18.
18. HAVRLANT, M.: Rekreační zázemí ostravské průmyslové oblasti, oblast Horní Pokysučí. Závěrečná výzkumná zpráva SVÚ II-5-4/5, Ostrava 1975, 94 s.
20. HAVRLANT, M.: Antropogenní formy reliéfu a životní prostředí v ostravské průmyslové oblasti. Spisy Pedagogické fakulty v Ostravě, Praha, SPN 1980, 41, 153 s.
19. HAVRLANT, M.: Zázemí ostravské průmyslové oblasti, jeho funkce a možnosti využití pro rekreační účely. Spisy Pedagogické fakulty v Ostravě, Praha, SPN 1977, 36, 149 s.
21. HAVRLANT, M.: Rekreační potenciál a zařízení terciární sféry v ostravské průmyslové oblasti. Závěrečná výzkumná zpráva VÚ SPZV II-7-4/03, Ostrava 1985, 44 s.
22. HOLUŠA, V.: Koncepce osídlení Sm kraje. Studie pro ČK VTIR, Ostrava 1984, 23 s.
21. HOLUŠA, V.: Program péče o životní prostředí v Sm kraji na období 8. pětiletky. Zpráva pro vládu ČSR, Ostrava 1984, 78 s.
24. HOLUŠA, V.: Koncepce péče o životní prostředí do r. 2000 v Sm kraji. Studie pro vládu ČSR, Ostrava 1987, 218 s.
25. KOVALČÍKOVÁ, J., KOUDELA, V., KOVÁŘ, J. a kol.: Úvodní studie rozvoje životního prostředí v Ostravě. Ostrava, ÚVRM 1969, 245 s.
26. KOVÁŘ, J.: Základní informace o životní úrovni v Ostravě. Ostrava — Praha, ÚHA — VÚVA 1968, 158 s.
27. KOVÁŘ, J., MILERSKI, O., PAULÍK, T.: Oblastní plánovací dokument o rozvoji ostravské aglomerace v 7. pětiletce. Ostrava, VÚROM 1980, 93 s.
28. KOVÁŘ, J., PROKOP, R.: Současné postavení Ostravy mezi československými velkoměstý. Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě měst, 14, Ostrava, Profil 1987 (v tisku).
29. KROUTILÍK, V.: Haldové pokryvy na území města Ostravy. Opava, Slezský studijní ústav 1954, 39 s.
30. KRÍŽ, V.: Hydrologická studie Olše. Sborník prací HMÚ ČSSR, Praha, ČHMÚ 1963, 4, s. 31-96.
31. KRÍŽ, V.: Hydrologie řek povodí Odry. Vodní hospodářství v povodí Odry 1945-1970, Ostrava, KV ČSVTS 1971, s. 27-43.
32. KRÍŽ, V.: Potamologie povodí československé Odry. Praha, ČHMÚ 1971, 148 s.
33. KRÍŽ, V.: Vliv urbanizace a industrializace na vodní režim v ostravské průmyslové oblasti. Vodohospodářský časopis, 29, Praha 1981, s. 256-288.
34. KRÍŽ, V.: Vodní režim řek a jeho změny působené antropogenními vlivy. Doktorská disertační práce, Ostrava 1982, 126 s. + příl.
35. KRÍŽ, V., SOCHOREC, R., KRÍŽ, H.: Opakování velkých vod v povodí Odry. Sborník prací HMÚ ČSSR, Praha, ČHMÚ 1984, 5, 131 s.
36. MAREŠ, J. a kol.: Vliv člověka na životní prostředí Ostravska. Studia Geographica, 43, Brno, GGÚ ČSAV 1975, 195 s. + mapové přílohy.
37. MIKULÍK, O.: Vliv průmyslu na životní prostředí Ostravska. Rigorózní práce, Brno 1974, 73 s.
38. MIKULÍK, O.: Vliv industrializace na změny životního prostředí Ostravska. Kandidátská disertační práce, Brno 1983, 152 s. + mapové přílohy.
39. MIKULÍK, O. a kol.: Geografické hodnocení stavu životního prostředí Frenštátska a prognóza jeho změn pod vlivem budování a provozu nových dolů. Brno, GGÚ ČSAV 1987, 179 s. + 27 map.
40. MILERSKI, O. a kol.: Plánování dlouhodobého rozvoje vybraných aglomerací v ČSR. Ostrava, VÚROM 1981, 50 s.
41. PROKOP, R.: Několik dílčích geografických poznatků k problémům vody na Ostravsku. Sborník prací Pedagogického institutu v Ostravě, řada přírodní vědy — matematika, Praha, SPN 1980, 1, s. 59-75.
42. PROKOP, R.: Vývojové změny v sídelních poměrech ostravské průmyslové oblasti. Sborník prací Pedagogického institutu v Ostravě, řada dějepis — zeměpis, Praha, SPN 1962, s. 3-76.
43. PROKOP, R.: Sídelní poměry Ostravy a Ostravska. Studie pro sdružení OKD v Ostravě, Ostrava 1965, 35 s.
44. PROKOP, R.: Ekonomický rajón Ostravska ve vztahu k sídelním poměrům a hospodářství. Sborník prací Pedagogické fakulty v Ostravě, serie C-1, Praha, SPN 1966, s. 101-126.

45. PROKOP, R.: Ekonomické podmínky rozvoje města Ostravy. Zájmová studie pro ÚHA města Ostravy, Ostrava 1966, 50 s.
46. PROKOP, R.: Nové poznatky k demografické struktuře a ekologické analýze Ostravy. Zpráva k VÚ SUZV VIII—3—10 5, Ostrava 1973, 83 s. + 10 příloh.
47. PROKOP, R.: Sídelně geografické vztahy v procesu koexistence pohraničních měst Českého Těšína a Třince. Slezský sborník, Opava, Slezský ústav ČSAV 1982, 1, s. 31—57.
48. PROKOP, R.: Pracovní spád jako regionotvorný činitel přitažlivosti Ostravy. Sborník referátů 2. Severomoravského demografického kolokvia, Ostrava, NV města Ostravy 1985, s. 54—59.
49. ŠINDLER, P.: Vymezení aglomerace a zázemí. Úvodní studie ostravské aglomerace, Ostrava, ÚVRM 1969, s. 218—235.
50. ŠINDLER, P. a kol.: Studie ke koncepci osídlení a územní organizaci Ostravska. Závěrečná výzkumná zpráva VÚ 3—C—11, Ostrava 1970, 243 s. + 37 tab. + 13 kartogramů.
51. ŠINDLER, P.: Srovnání ekonomické struktury ostravské a hornoslezské oblasti a některých možností mezinárodní koordinace plánů a kooperace. Zpráva k VÚ S 24 — A 2, Ostrava 1970, 116 s. + 26 tab. + 7 kartogramů.
52. ŠINDLER, P.: Ostravský městský region a koncepce osídlení. Rigorózní práce, Ostrava 1971, 104 s.
53. ŠINDLER, P.: Problematika rozmístění výrobních sil na území ČSR a zakládání mezioblastních a vnitrooblastních proporcí rozvoje národního hospodářství. Úvodní projekt úkolu SPEV IV — 4, Ostrava, VÚROM 1974, 67 s. + 33 přílohy.
54. ŠINDLER, P.: Prognóza vlivů přírodně ekonomických podmínek na rozmístění výrobních sil, charakteristika současného systému rozmístění výrobních sil v ČSR. Zpráva k VÚ SPEV I — 715, Ostrava 1977, 128 s.
55. ŠINDLER, P.: Celkové politickoekonomické zhodnocení racionálnosti procesu rozmístění výrobních sil včetně doporučení pro 7. pětiletku a dlouhodobý výhled. Zpráva k úkolu SPEV I — 7/5, Ostrava 1979, 123 s.
56. ŠINDLER, P.: Oblastní aspekty využití přírodního bohatství. Syntéza poznatků z prognostických podkladů zpracovaných VÚROM, Ostrava v souvislosti s plněním usnesení vlády ČSSR č. 128/71, Ostrava 1980, 11 s.
57. ŠINDLER, P.: Analýza recyklace odpadů v Severomoravském kraji. Studie k úkolu SPEV I — 7/5, Ostrava 1980, 50 s.
58. ŠINDLER, P.: Vlivy ostravské průmyslové oblasti na kvalitu životního prostředí. Závěrečná zpráva úkolu SPZV II—7—4/03, Ostrava 1985, 58 s.
59. VENCÁLEK, J., KRASICKÝ, Z.: Šetření mobility ženských pracovních sil. Sborník prací Pedagogické fakulty v Ostravě, 60, Praha, SPN 1978, s. 17—38.
60. VENCÁLEK, J., KRASICKÝ, Z.: Vývoj obyvatelstva města Ostravy v letech 1971—1975. Sborník prací Pedagogické fakulty v Ostravě, 66, řada C-14, Praha, SPN 1979, s. 61—82.
61. VENCÁLEK, J.: Mechanická měna obyvatelstva jako projev změn přírodně technických teritoriálních struktur v ostravské průmyslové oblasti. Závěrečná výzkumná zpráva úkolu SPZV II—7—4/03, Ostrava 1985, 167 s.
62. VENCÁLEK, J., BAAR, V., KAŇOK, J.: Rozmístění ekonomicky aktivního obyvatelstva a jeho hodnocení vzhledem k pracovním příležitostem v Severomoravském kraji. Zájmová studie pro VÚROM, Ostrava 1986, 50 s.
63. VENCÁLEK, J.: Využití demografického potenciálu při analýze rozmístění obyvatelstva novojičínského okresu. Sborník referátů 3. Severomoravského demografického kolokvia, Nový Jičín, ONV 1986, s. 23—30.
64. WAHLA, A.: Zdravotní stav obyvatelstva jako indikátor kvality životního prostředí na katastru města Ostravy. Závěrečná výzkumná zpráva úkolu II—5—2/3, Ostrava 1980, 81 s.
65. WAHLA, A.: Prostorové rozložení sociální vybavenosti a pracovníků OKD. Zájmová studie pro Výzkumný ústav paliv a energetiky v Ostravě, Ostrava 1980, 73 s. + 43 map.
66. WAHLA, A.: Sídelní vývoj, změny a perspektivy v přírodně technické teritoriální struktuře ostravské průmyslové oblasti. Závěrečná výzkumná zpráva úkolu SPZV II—7—4/03, Ostrava 1985, 126 s.
67. ZAPLETAL, L.: Antropogenní formy reliéfu československých hornických oblastí. VII. sjezd Československé společnosti zeměpisné, referát, Opava 1957.
68. KOLEKTIV — ved. SAITZ, F., KOVÁŘ, J.: Metodika dokumentu o rozvoji města Ostravy. Ostrava, ÚVRM 1971, 178 s.

69. KOLEKTIV — ved. TOMÁŠEK, P., KOVÁŘ, J., ŠINDLER, P.: Shromáždění, utřídění a prvotní analýza informací o životním prostředí na Ostravsku. Ostrava, ÚVRM 1971, 204 s.

Summary

THE SHARE OF GEOGRAPHERS IN THE DEVELOPMENT OF THE OSTRAVA AREA

The period since 1945 is for the Ostrava area presented by great changes in the structure of the production, in the evolution of the settlements, in the demographic evolution with the intensive migration of the population, in the degradation consequences of the negative influences of the production activities on the environment etc. The geography, esp. in the Ostrava area, tried to adjust to the claims of the regional development and on the Pedagogical Faculty there was established the independent geographical department (since 1961). The work of this department is connected with investigation of the area and collaboration with institutes in Ostrava and other parts of our country. This work represents significant contingent of geography in the social and planning practice. In addition to above mentioned practice the geographers begin consecutively enforce in other institutions as national committees, some institutions of investigation, institutions of projection etc. In the procedure of the Ostrava area there are collaborating other institutions as Geographical Institute of the Academy of Sciences in Brno or institutions of planning — e. g. Terplan in Prague etc. To the significance of the Ostrava geographical workplace contribute contacts with geographical partners from abroad.

(Pracoviště autora: Pedagogická fakulta, Reální 5, 701 03 Ostrava.)

Došlo do redakce 7. 10. 1987.